

Joaquim ALBAREDA, *Vençuda però no submisa. La Catalunya del segle XVIII*, Barcelona, Edicions 62, 2023, 444 pàgines

Cada vegada resulta més difícil trobar historiadors que no tinguin por del debat obert, amb rigor, humilitat i amb una clara consciència de la importància de la seva tasca per a la societat. Joaquim Albareda és un d'ells, i la seva darrera obra, *Vençuda però no submisa*, una prova fefaent d'aquestes conviccions.

El repte al qual s'enfronta l'autor no és gens fàcil: definir la Catalunya del segle XVIII. Una Catalunya que «amb les seves clarors i foscors, segueix sent controvertida». Albareda no considera que aquest llibre sigui una aportació definitiva que il·lumini amb llum nova un segle ric i complex, però sí que pretén que «ens sigui menys desconegut, almenys pel que fa als traços gruixuts i que els tòpics de tota mena, deixin pas a visions més complexes de la realitat, cosa prou difícil en uns temps en què sembla que ja no som capaços de discernir entre la veritat y la mentida». No és comú avui dia trobar aquest tipus de declaracions d'intencions en un llibre d'història. Possiblement sigui aquí, en l'honestat i el rigor, on es trobi el principal dels valors que aporta aquest llibre.

Una de les dificultats dels projectes rau a sintetitzar en poc més de 350 planes cent anys d'història de Catalunya farcits de canvis polítics, econòmics, socials e ideològics. Uns anys que són objecte de vius debats per les conseqüències que poden tenir per a l'actualitat determinades interpretacions. Albareda no té por, i s'endinsa en aquests debats obertament. Per les seves planes es reflexiona sobre l'abast de la repressió posterior a l'11 de setembre de 1714 i les conseqüències de la Nova Planta. Aprofundeix en els efectes de cadastre, desmitificant alguns plantejaments massa difosos però mancats de rigor. Aborda, amb finor i prudència, les causes autèntiques del creixement econòmic, així com les diferents formes de resistència, ja sigui a través de les armes, de la ploma de l'austriacisme persistent o de les protestes de comuns, gremis i diputats. Posa de manifest moltes de les conseqüències de l'aplicació del govern borbònic: la militarització de la política i abús de poder, les corrupteles, la revolta de les quintes i els intents per eliminar el record i la identitat catalana.

Es podrien exposar amb més detall les idees plantejades en aquesta obra, però correríem el risc de ser imprecisos i no fer justícia a l'autor. El millor que podem fer és llegir-lo amb deteniment i després que cadascú tregui les seves valoracions a partir de les dades aportades. Això és el que vol l'autor, i nosaltres no farem una cosa diferent. Per aquesta raó, pensem que potser cal destacar alguns elements que en ocasions poden passar desapercebuts si es fa una lectura simple i lineal de l'obra.

La primera qüestió es la valentia i la claredat expositiva de Joaquim Albareda. El llibre planteja de bon principi endinsar-se en qüestions conflictives i discutir obertament algunes de les interpretacions dels fets. I ho fa amb gran respecte i rigor, mostrant com en ocasions podem haver caigut en una «interpretació extraordinàriament simplista» o que valorem de manera excessivament «benèvola la participació de l'Estat» en el procés de transformació de Catalunya, cosa que comporta que no sempre haguem posat de relleu la força i coherència de les resistències. Sens dubte és una obra que empeny al debat, que demana un diàleg amb altres historiadors i divulgadors. El seu llenguatge és planer i clar, no reservat a acadèmics allunyats de la societat. Combina l'excel·lència científica amb un estil comprensible per a tothom.

Un segon element que destaca de bon començament és el rigor i la finor intel·lectual de llibre, les tesis del qual estan avalades per la lectura d'un centenar de lligalls consultats a 13 arxius diferents d'Espanya, Itàlia, França i Àustria. A tot això s'afegeix l'àmplia bibliografia recollida, prop de 400 treballs d'historiadors d'arreu del món, que li permeten sintetitzar i fonamentar els seus arguments. Impressiona la varietat de tipologies documentals amb

què treballa l'autor: fonts polítiques, militars, viatgers o dietaris personals, la qual cosa li atorga un valor especial. Aquest no és un llibre fet *ad hoc*. És el resultat de molts anys de lectures profundes, de debats en congressos i conferències, de reflexions madurades amb el temps. Es podrà estar d'acord o no amb les seves interpretacions, però en cas de divergir, cal fer-ho amb la mateixa solidesa amb què ell ho fa. En aquest sentit, cal destacar la prudència i honestedat de l'autor, que ens adverteix del perill de fer una «lectura simplista, fragmentària o unívoca» dels fets. Al llarg de tota l'obra recorda que estem tractant sobre una «realitat complexa», necessitada d'una anàlisi «polièdrica» que tingui en compte una societat en transformació constant. Per això conclou: «Ni grans transformacions econòmiques degudes a les reformes borbòniques, ni prosperitat majúscula de fer oblidar la imposició política [...] però tampoc rebel·lió unànime contra l'absolutisme». El llibre traspua una mirada que sap veure matisos, que reconeix la falta de recerca en alguns aspectes i la necessitat de seguir treballant en ells.

Un valor especial té l'encaix de cada capítol en el discurs general. Aquest no és un llibre fet a trossos que s'han enganxat després. Hi ha tot un seguit d'idees de fons que es van desplegant i complementant en les diferents peces que el componen. Cal llegir-lo bé, amb deteniment, sense deixar-se portar prejudicis i fixant-se en els detalls. Resultaria fàcil agafar alguna part i descontextualitzar-la. Ho fa Genís Barnosell (*L'Avenç*, 504) quan considera que l'autor es contradia en afirmar el valor positiu de la demanda militar per a l'economia catalana en altres obres editades per ell, on es defensaven tesis contràries. La lectura atenta mostra que no es pas així. En cap moment es qüestiona el valor positiu que tingueren aquests contractes per a l'economia catalana, sinó la rellevància i intensitat d'aquest benefici en el conjunt. El mateix es podria dir sobre el record de les institucions abolides en les protestes dels gremis i comuns, un altre tema que s'ha qüestionat. L'autor mostra com aquest argument és present al llarg de tota la centúria i des de protestes de tota mena, des de les més polítiques fins a les de caire social o econòmic. Només una lectura global del llibre permet veure aquesta complexitat.

En conclusió. Aquest llibre no és només un llibre d'història. És un exercici de servei a la nostra societat, mancada cada vegada més d'esperit crític, obert al diàleg, d'honestedat i rigor. Albareda segueix brillantment les petjades que han deixat Josep Fontana, Ernest Lluch, Pierre Vilar i Jaume Vicens Vives. El llibre, seguint el símil ciclista tan del gust de l'autor, no és cap final d'etapa, sinó una aturada en el camí per mostrar que s'ha fet, on som, què sabem i què queda per fer. A nosaltres fer la següent pedalejada.

Eduard MARTÍ FRAGA*
Universitat Internacional de la Rioja

* Eduard Martí Fraga, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9231-903X>.